

ДИСКУРС ПРАКТИКИ ЖИТТЯ І СИСТЕМИ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ У ПРАКТИЦІ ОСОБИСТІСНО-ЗОРІЄНТОВАНОЇ ОСВІТИ СУЧАСНОСТІ

Досліджуються загальні тенденції розвитку сучасної педагогіки. Аналізується дискурс практики життя і системи компетентісного підходу у практиці особистісно-зорієнтованої освіти сучасності на основі науково-педагогічної школи академіка Н. Г. Ничкало та доктора педагогічних наук М. Т. Теловати у системі творчого діалогу, базованому на принципах креативності, комунікативності, педагогіки співробітництва та системному формуванні критичного мислення сучасного студента на основі науково-педагогічного діалогу академіка Н. Г. Ничкало та доктора педагогічних наук М. Т. Теловати.

Досліджується науково-педагогічна школа «педагогіка життя» авторства академіка Н. Г. Ничкало як провідний алгоритм для вироблення стратегічних напрямів розвитку людського капіталу на наступні десятиліття. Розглядається теорія діяльності академіка Н. Г. Ничкало у методологічній системі необхідності навчання й самоосвіти упродовж усього життя задля вдосконалення як фахових навичок, так і здатності самооновлюватися, комунікувати з найближчим оточенням і з навколишнім світом. Досліджується алгоритм «педагогіка життя» як еволюційне продовження «педагогіка культури» і реалізація ідей безперервної освіти. Така педагогічна система є практичною потребою самого життя.

Розширюються уявлення про синергетичну взаємодію між формуванням світогляду людини та гармонійним розвитком соціального буття. Дані процеси закладають простір духовної свободи особистості. Архетип культурологічної парадигми у системному вдосконаленні теорії діяльності відображає систематичне оновлення системи сучасної професійної освіти. Кожна епоха несе свою форму у пошуку та реалізації інноваційних педагогічних ідей. У системі дидактики вищої професійної школи народжуються форми інтелектуальної діяльності, які у своїй основі поєднують науково-пізнавальний та ціннісно-орієнтаційні підходи.

Ключові слова: культурологічна компетентність, культурологічний світогляд, дискурс, психологічна безпека суспільства, культурологічна свідомість, мистецтво спілкування, культурологічне середовище, психологічний захист особистості.

Система професійної педагогіки найбільш чутливо реагує на суспільні зміни, оскільки готує кадри для реалізації становлення і розвитку оновленої парадигми соціального буття. Культурології як сучасній модерній науці властиво формувати у широкого загалу системи інтелектуальної свідомості – такого типу світогляду, коли виробляються критично-оцінні принципи щодо всього, що відбувається навколо. Г. Ващенко у праці «Хвороба в галузі національної пам'яті» наголошує: «Особливо потрібна творча ява українській молоді. Історія поставила перед нею складні завдання: вибороти волю для своєї Батьківщини, піднести її зі стану руїни, розбудувати її культуру й цивілізацію, поставити її в ряд передових держав світу. Для цього потрібна нашої молоді тверда непохитна воля, знання, технічна озброєність і міцна творча ява» [1, с. 52].

Методологія дослідження полягає в застосуванні компаративного, історико-логічного, синергетичного методів. Зазначений методологічний підхід дозволяє проаналізувати системне творення архетипної моделі формування культурологічної компетентності сучасного студента ЗВО у системі формування критичного мислення як цілісної функціональної єдності людської індивідуальності та навколишнього світу.

Це світоглядна система, коли людство здатне захищати набутки культурологічного простору, коли найповнішою мірою відбувається становлення людської індивідуальності, може бути сформоване найбільш ефективно на основі культурологічних засад.

Проблема формування фахівця якісно нової формації, здатного працювати в умовах ринкової економіки, надзвичайно важлива у часи входження України в європейський простір. Як показує досвід науково-педагогічного діалогу акад. Н. Г. Ничкало та доктора педагогічних наук М. Т. Теловати, зв'язок із життям – це найголовніша риса сучасної професійної освіти, без якої неможливо сформувати відповідну дієву творчу атмосферу навчального закладу.

Мета дослідження – на основі вивчення окремих концептуальних засад науково-педагогічного діалогу акад. Н. Г. Ничкало та доктора педагогічних наук М. Т. Теловати розглянути систему компетентісного підходу у практиці особистісно-зорієнтованої освіти сучасності на основі культурологічних засад, які сприяють розвитку творчого креативного мислення студента.

Сучасна професійна освіта перебуває у системі постійного самооновлення. Під час дослідження було використано наступні наукові засади, які стали теоретичною основою дослідження. Ці наукові дослідження можна охарактеризувати за такими науковими напрямками: визначальна роль вищої професійної освіти у стратегії духовно-екзистенційної боротьби за оновлення суспільства (В. Г. Кремінь, І. А. Зязюн, С. У. Гончаренко), парадигма неперервної професійної освіти у системі сучасного соціуму (В. П. Андрущенко, В. Г. Кремінь, С. У. Гончаренко, І. А. Зязюн, В. О. Огнев'юк, С. О. Сисоєва, В. В. Ягупов), організація навчального процесу у вищих навчальних закладах (О. О. Базиль, Т. М. Герлянд, Л. Д. Герганов, Л. М. Єршова, А. А. Каленський, П. Г. Лузан, Л. А. Пригодій, В. Ф. Орлов, Л. П. Пуховська, В. О. Радкевич,

Л. М. Романишина, М. Т. Теловата, О. І. Щербак); наукова педагогічна термінологія професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу (Л. П. Пуховська, С. О. Леу, О. П. Радкевич, М. М. Шимановський, О. В. Бородієнко); професійний розвиток та саморозвиток студентів, упровадження інноваційних технологій у системі вищої професійної школи, формування педагогічної культури майбутнього викладача вищого навчального закладу (М. Б. Євтух, Л. М. Єршова, А. А. Каленський, П. Г. Лузан, М. П. Пантук, Л. А. Пригодій, В. Ф. Орлов, Л. П. Пуховська, В. О. Радкевич, Л. М. Романишина, М. Т. Теловата).

Сформована система світоглядних принципів, побудованих на культурологічній основі; вироблена потреба у постійному навчанні і розвитку як нормативна модель поведінки сучасного професіонала-фахівця; прагнення до саморозвитку та самовдосконалення; розвинуте на основі культурологічного складника комунікативне вміння працювати у колективі логічно спонукає шукати точки співвіднесення навчальної та виробничої діяльності.

Доктор педагогічних наук М. Т. Теловата наголошує: «Впровадження компетентнісного підходу в освіті, зокрема під час наступності професійної підготовки майбутніх фахівців економічної галузі, є, на нашу думку, невіддільним складником виховання компетентної людини та працівника, який вміє адекватно діяти у відповідних ситуаціях. Така позиція зумовлена тим, що сьогодні на перший план виходить не тільки те, що знає і вміє фахівець, але й те, як він здатний здійснювати свою роботу, будучи обізнаним професіоналом, який має стратегію бачення <...> Тому сьогодні для реалізації компетентнісного підходу необхідно спиратися на міжнародний досвід, з урахуванням необхідної адаптації до традицій і потреб України». Творчість, прагнення до ідеалу, вдосконалення, до постійного пошуку нового як у процесі навчання, так і під час позааудиторної діяльності дозволяє визначити найголовнішу функцію культурологічної компетентності – компенсаторну. Вона спрямована на оволодіння здобувачами додатковими до фаху необхідними культурологічними знаннями й вміннями. Як наголошує доктор педагогічних наук М. Т. Теловата, «проведені дослідження виявили, що на сучасному ринку праці потрібні люди з іншим, набагато ширшим аніж тільки пізнавальним набором якостей і можливостей, які, по суті, й визначають компетентність людини». У системі формування компенсаторної функції важливими є сформовані на культурологічній основі мотиваційні основи як навчальної, так і професійної діяльності.

Як показує досвід науково-педагогічного діалогу акад. Н. Г. Ничкало та доктора педагогічних наук М. Т. Теловати, у системі переходу від парадигми технократичного до гуманітарного суспільства зростає потреба у формуванні гармонійного світогляду молодої людини. Це завдання не лише професійної освіти. Воно виходить за рамки освітньої моделі і стає необхідною потребою у системі існування людської цивілізації. Гострі емоційні подразники, які є імперативом культурологічної парадигми сучасності, потрібні для людства на даному етапі як система активізації духовно-екзистенційних сил, котрі потрібні для переборювання негативних залишків минулої цивілізації.

У системі творення компетентнісної парадигми обличчя сучасного фахівця власне культурологічні знання творять основу моделі якісно нової особистості сучасного студента – людини самодостатньої, активної, позитивно та толерантно налаштованої. Вихід за територію страху рівнозначний виходу із духовної резервації. Без культурологічних знань і якісного культурологічного мислення ця дорога не може бути здійснена.

Психологія страху, привид якої залишається у минулому, тісно пов'язана із системою подвійної моралі та подвійних стандартів. Тільки вичерпні культурологічні знання дають можливість виходу на новий рівень культурологічного розвитку. Історія не вибачає будь-якому режимові стратегії на збіднення та ущемлення власної духовної спадщини.

Як показує досвід науково-педагогічного діалогу акад. Н. Г. Ничкало та доктора педагогічних наук М. Т. Теловати, у сучасного педагога інноваційної вищої школи безліч способів показати і силу, і слабкість загальних процесів, котрі відбуваються, підвести до правильної культурологічної характеристики тих явищ, осмислення яких важливе для творення загальної картини світу.

Породжені цілком конкретним матеріалом вони виходять далеко за його межі і здатні вбирати в себе, узагальнювати і оцінювати схожі за своєю природою та естетичною характеристикою життєві явища. В тому і полягає сила компенсаторної культурологічної функції, що конкретні культурологічні явища постають як органічні клітини єдиного життєвого процесу. І як у краплі води відбивається океан, так і у культурологічній діяльності можемо бачити, наскільки успішною є закорінення компенсаторної культурологічної функції у свідомості студента.

За концептуальними засадами науково-педагогічного діалогу акад. Н. Г. Ничкало та доктора педагогічних наук М. Т. Теловати, важливою є адаптивна функція, яка пов'язана із входженням студента до освітнього середовища вищого навчального закладу для здійснення наукової, навчальної діяльності. У даному процесі виявляється сформована дотепер культурологічна позиція студента, глибина його мислення, уміння своєчасно і сміливо ставити найважливіші життєві питання, осмислювати глибину їхньої інтеграції у життя колективу.

Коло пізнання культурологічних зацікавленостей студента таке ж широке, як безмежна широта навколишнього буття. Культурологічні знання дозволяють студентові усвідомлювати провідні культурологічні тенденції часу. Кожен студент інноваційної педагогічної професійної школи – це окремих універсальний світ. Індивідуалізація навчально-освітнього процесу сприяє максимальному розкриттю здібностей кожного студента.

Як показує досвід науково-педагогічного діалогу акад. Н. Г. Ничкало та доктора педагогічних наук М. Т. Теловати, завдання культурологічного складника у системі професійної освіти сучасності – це пізнання не лише абстрактної суті явищ, а й уміння бачити їхню практичну спрямованість у найрізноманітніших сферах буття.

Поєднання раціонального й ірраціонального методів пізнання дозволяє не лише розкрити нові можливості творчого осягнення світу людською індивідуальністю, а і вміння знаходити причинно-наслідкові зв'язки у розвитку людини і людства.

За концептуальними засадами науково-педагогічного діалогу акад. Н. Г. Ничкало та доктора педагогічних наук М. Т. Теловати, культурологічна компетентність студентів як складник загальної культури і професійної майстерності є одним із найважливіших показників професійної освіти як інтегративна властивість формування особистості сучасного спеціаліста-професіонала, яка об'єднує в собі інтелектуальні, мотиваційні, вольові, емоційні сфери особистості.

Формування культурологічної компетентності – самоспрямований процес, завдяки якому студенти трансформують свої інтелектуальні можливості у вміння, які завдяки своїй культурологічній парадигмі інтегруються у духовні процеси суспільного буття. Це архетип сучасної освітньої діяльності, який студенти використовують для керування і організації своїх знань і перетворення їх на переконання, які потрібні для навчання. Це інноваційний процес постійного навчання, поєднаний із духовним вдосконаленням засобами культурологічного розвитку в напрямку головної мети сучасної освіти – формування професійної компетентності.

За концептуальними засадами науково-педагогічного діалогу акад. Н. Г. Ничкало та доктора педагогічних наук М. Т. Теловати, парадигма формування культурологічної компетентності включає перевірку результатів і скеровування невдалих зусиль на виконання завдань постійного самооновлення та самовдосконалення особистості майбутнього фахівця-професіонала займає центральне місце у контексті індивідуального розвитку і формування особистості студента.

Цілеспрямованість формування культурологічної компетентності як складової частини діяльності особистості студента, на наш погляд, є важливим механізмом, що забезпечує продуктивні відносини між суб'єктом, об'єктом і змістом сучасної професійної освіти. Культурологічна компетентність передбачає формування уміння досягати поставленої мети у повсякчасній оперативній діяльності і, використовуючи культурологічний складник, досягати оптимального результату у навчальній діяльності. Отже, культурологічну компетентність розглядаємо як важливий складник загальної професійної компетентності і як важливий засіб досягнення цієї мети.

Очевидно, що для оптимізації термінологічної парадигми сучасної професійної освіти варто ввести окремий термін – культурологічні засоби, котрі можуть стати важливим чинником у становленні індивідуальності сучасного професіонала-фахівця. Використання прийомів і способів культурологічної компетентності дозволить водночас активно впливати на пасивних студентів і їх академічне навчання, оскільки, на наш погляд, студентам слід розглядати своє навчання як діяльність, яку вони здійснюють для себе в активний спосіб, а не вбачати навчання як випадковість, що виникає як результат навчання.

Така парадигма сучасної професійної освіти дозволить студентів взяти на себе відповідальність за своє власне навчання як за складову частину загального суспільного буття, посилить мотиваційний складник навчання, що в разі збільшить ефективність навчально-виховного процесу.

За концептуальними засадами науково-педагогічного діалогу акад. Н. Г. Ничкало та доктора педагогічних наук М. Т. Теловати, розвивальна функція забезпечує неперервний професійний і особистісний розвиток фахівця. Студенти, що мають сформовану культурологічну компетентність, будуть більш ефективними у навчанні і вирішенні проблем, оскільки усвідомлення архетипу навчання як важливого складника мотиваційної діяльності сформує парадигму необхідності самоконтролю виконання завдання і об'єктивне самооцінювання результатів після завершення завдань, оскільки фундамент культурологічної компетентності, яка лежить в основі навчання, дозволяє регулювати дії, думки й емоції у процесі досягнення бажаного результату.

Інноваційний архетип навчальної діяльності за умови сформованої культурологічної парадигми передбачає здійснення саморегуляції навчальної діяльності, під час якої необхідні вміння зосереджувати увагу, активно сприймати і запам'ятовувати інформацію, попередньо орієнтуватися в умовах поставлених завдань, чітко продумувати хід навчального процесу, звіряти отриманий результат із заданим зразком і пред'явленими умовами.

За концептуальними засадами науково-педагогічного діалогу акад. Н. Г. Ничкало та доктора педагогічних наук М. Т. Теловати, у системі формування розвивальної функції важливим є встановлення асоціативних зв'язків між предметами, явищами, подіями. У системній реалізації цих функцій важливою є роль сформованого культурологічного середовища, зміст функціональності якого повинен бути наповнений яскравими фактами із сучасного культурологічного життя, а за спрямованістю – відповідати сучасним педагогічним інноваціям.

Таке середовище буде спрямоване на перетворення ВНЗ не тільки на навчальний, професійний центр, а також на культурний, науковий, інтелектуальний, комунікативний, розвивальний.

Висновки. Таким чином, за концептуальними засадами науково-педагогічного діалогу акад. Н. Г. Ничкало та доктора педагогічних наук М. Т. Теловати, культурологічний складник дозволить посилити і розвинути основні функції професійної освіти – компенсаторну, адаптивну, розвивальну. Культурологічна парадигма сучасної професійної освіти передбачає наявність для успішної навчальної діяльності високого рівня розвитку людської індивідуальності, здатної до виконання найскладніших завдань.

Використана література:

1. Ващенко Г. Хвороба в галузі національної пам'яті. Київ, 2003. 336 с.
2. Левочко М. Т. Професійна підготовка майбутніх фахівців економічної галузі: теорія, методика, організація: монографія. Київ : Вид-во ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2009. 495 с.
3. Левочко М. Т. Вступ до спеціальності облік і аудит: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів з напрямку підготовки «Облік і аудит» / [Укл. М. Т. Левочко]. Київ : Вид-во ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2009. 295 с.
4. Левочко М. Т. Бухгалтерський облік : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. М. Д. Корінька, М. Т. Левочко]. ДАСОА Держкомстат України. Київ : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2009. 459с.
5. Теловата М. Т. Облік, контроль та аналіз : словник-довідник. Навч. посіб. / За ред. В. П. Пантелеєва [М. Т. Теловата]. Київ : Бізнес Медіа Консалтинг, 2011. 368 с.
6. Ничкало Н. Г. Професійне навчання дорослого населення: теоретико-методологічні засади. Національна академія пед. наук України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ, Кіровоград : Імекс, 2013. 263 с.
7. Ничкало Н. Г. Теоретико-методологічні проблеми розвитку досліджень з педагогіки і психології професійної освіти. *Діалог культур: Україна у світовому контексті : матеріали 1 міжн. філ.-культ. читань*. м. Львів, 25–26 квітня 1996 р. Львів, 1996. С. 3–10.

References:

1. Vaschenko G. (2003) *Khvoroba v haluzi natsionalnoi pam'iaty [The Disease in the Field of National Memory]* Kyiv [in Ukrainian].
2. Levochko M. T. (2009) *Profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv ekonomichnoi haluzi: teoriia, metodyka, orhanizatsiia: [monohrafiia] [Professional training of future specialists in the economic field: theory, methodology, organization: [monograph]] / M. T. Levochko. Kyiv : Issue of State Enterprise «Information-Analytical Agency» [in Ukrainian].*
3. Levochko M. T. (2009) *Vstup do spetsialnosti oblik i audyt: [navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv z napriamu pidhotovky «Oblik i audyt»] / [Ukl. M. T. Levochko] [Introduction to the specialty accounting and auditing: [textbook for students of higher education in the field of training «Accounting and Auditing»] / [Incl. M. T. Levochko]. Kyiv : Issue of SE «Information and Analytical Agency». [in Ukrainian].*
4. Levochko M. T. (2009) *Bukhhalterskyi oblik: [navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv] / [За ред. М. Д. Корінка] / [M. T. Levochko]. DASOA Derzhkomstat Ukrainy. [Accounting: [textbook for students of higher education] / [Ed. M. D. Root] / [M. T. Levochko]. DASOA State Statistics Committee of Ukraine]. Kyiv : SE «Information and Analytical Agency» [in Ukrainian].*
5. Telovata M. T. (2011) *Oblik, kontrol ta analiz: Slovnyk-dovidnyk. Navch. posib. / За ред. .V. P. Panteleieva, M. T. Telovata. Accounting, control and analysis: Dictionary-Handbook. Educ. tool. / Edited .IN. P. Panteleieva, M. T. Telovata. To: Business Media Consulting [in Ukrainian].*
6. Nychkalo N. G. (2013) *Profesiine navchannia dorosloho naseleennia: teoretyko-metodolohichni zasady. Natsionalna akademiia ped. nauk Ukrainy, Instytut pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh. [Nychkalo N.G. Adult vocational training: theoretical and methodological principles. National Academy of Pedagogics. of Sciences of Ukraine, Institute of Teacher Education and Adult Education]. Kyiv, Kirovograd : Imex [in Ukrainian].*
7. Nychkalo N. G. (1996) *Teoretyko-metodolohichni problemy rozvytku doslidzhen z pedahohiky i psykhohohii profesiinoi osvity. Dialoh kultur: Ukraina u svitovomu kontesti: materialy 1 mizhn. fil.-kult. chytan. m.Lviv, 25-26 kvitnia 1996 r. [Nychkalo N.G.Theoretical and methodological problems of the development of research in pedagogy and psychology of vocational education // Dialogue of cultures: Ukraine in the world context: materials 1 international. phil-cult. Readings]. Lviv, April 25–26, 1996. L'viv [in Ukrainian].*

Yakubovska M. S., Stakhiv M. O. Discourse on the Practice of Life and the System of Competent Approach in the Practice of Person-Centered Education of the Present

The general tendencies of development of modern pedagogy are investigated. The discourse of the practice of life and the system of competence approach in the practice of personality-oriented education of the present on the basis of the academic-pedagogical school of Acad. N. G. Nychkalo and Doctor of Pedagogical Sciences M. T. Telovata in the system of creative dialogue based on the principles of creativity, communicativeness, pedagogy of cooperation and systematic formation of critical thinking of the modern student on the basis of scientific-pedagogical dialogue of the academy. N. G. Nychkalo and Doctor of Pedagogical Sciences M. T. Telovata.

The scientific-pedagogical school «pedagogy of life» by the academician is being researched. N. G. Nychkalo as a leading algorithm for developing strategic directions for human capital development in the coming decades. The theory of acad. N. G. Nychkalo in the methodological system of the necessity of lifelong learning and self-education in order to improve both professional skills and the ability to self-renew, to communicate with the immediate environment and with the outside world. The algorithm of «pedagogy of life» as an evolutionary continuation of «pedagogy of culture» and realization of ideas of continuous education are investigated. This pedagogical system is a practical necessity of life itself.

The idea of synergetic interaction between the formation of the world outlook and the harmonious development of social life is being expanded. These processes lay the space of spiritual freedom of the individual. The archetype of the cultural paradigm in the systematic improvement of the theory of activity reflects the systematic updating of the system of modern vocational education. Each era has its own shape in the search and implementation of innovative pedagogical ideas. Forms of intellectual activity are born in the system of didactic of higher vocational school, which in its essence combine scientific-cognitive and value-oriented approaches.

Key words: *cultural competence, cultural outlook, discourse, psychological safety of society, cultural consciousness, art of communication, cultural environment, psychological protection of personality.*